

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Styrelsen

BESLUT

SLU ID: SLU.ua 2016.1.1.2-1165

2016-06-16

Rektor

Forskarutbildningen

Beslut

Styrelsen beslutar

att fastställa internrevisionens rapport Forskarutbildningen, samt

att fastställa rektors åtgärdsplan med anledning av rapporten.

Ärendet

Internrevisionens sammanfattande bedömning är att forskarutbildningen bedrivs ändamålsenligt och säkert. I rapporten har dock ett antal förslag på förbättringar lämnats som bland annat syftar till förbättrad styrning, ökad harmonisering och ökad följsamhet mot gällande regler.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen efter föredragning av prorektor Karin Holmgren.

Lennart Båge

Karin Holmgren

Kopia för kännedom

Prorektor

Dekanerna

Avdelningschefer (motsv.) inom universitetsadministrationen

Universitetdjursjukhusdirektören

Överbibliotekarien

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Internrevisionen

SLU ua 2016.1.1.2-1165

2016-06-16

Forskarutbildningen

Rapport från internrevisionen

Innehåll

1. Sammanfattning	3
2. Bakgrund och motiv	4
3. Granskningens omfattning och inriktning	4
4. Externt regelverk	5
5. Intern styrning	5
5.1 Identifierade risker inom forskarutbildningen	6
6. Forskarutbildningen	7
6.1 Rekrytering till forskarutbildningen	7
6.2 Kursutbud	8
6.3 Individuell studieplan (ISP)	8
7. God vetenskap	9
8. Doktorandens villkor och studiesociala situation	11
8.1 Studiesociala frågor	11
8.2 Sjuktal	12
8.3 Förslag till förbättringar från utländska doktorander	13

1. Sammanfattning

Forskning är SLU:s största verksamhetsgren. Doktoranderna och deras avhandlingsarbeten är av stor vikt för universitetets forskning. Antalet doktorander inom SLU har minskat under senare år. Det är framför allt gruppen med svensk grundexamen som minskat kraftigt. Av de nyantagna har fler än två tredjedelar utländsk grundexamen.

Målet med granskningen var att bedöma om forskarutbildningen bedrivs ändamålsenligt och säkert, samt att identifiera väsentliga brister och förslå förbättringar. Granskningen avsåg även att belysa risken för att doktoranderna behandlas på ett sätt som kan upplevas som diskriminerande.

Internrevisionen har tagit del av styrdokument, analyser och rapporter. Intervjuer har gjorts med universitetsledningen, företrädare för fakulteterna, prefekter m.fl. Dessutom har sju doktorander intervjuats varav två från Sverige och fem från andra länder

Internrevisionens sammanfattande bedömning är att forskarutbildningen bedrivs ändamålsenligt och säkert. Ett antal förslag till förbättringar har dock lämnats som bland annat syftar till förbättrad styrning, ökad harmonisering och ökad följsamhet mot gällande regler.

När det gäller doktorandernas situation menar de utländska doktoranderna att de får ett mycket gott stöd i gruppen och på arbetsplatsen. Trots detta bedömer internrevisionen att det finns risk att doktorander med stipendium eller med anställning utanför SLU behandlas på ett sätt som kan upplevas som diskriminerande. Detta har noterats inom ett antal områden. Internrevisionen bedömer detta som väsentliga brister.

Bland rekommendationerna finns ett antal förslag som rör likabehandling. Det rör exempelvis möjligheten till medarbetarsamtal, företagshälsovård, tillgång till kurser, seminarier, reseersättning m.m..

2. Bakgrund och motiv

Forskning är SLU:s största verksamhetsgren. Doktorandernas avhandlingsarbeten är av stor vikt för forskningen. Som utbildning är forskarutbildningen unik eftersom den är relativt lång, fyra år, och dessutom helt individuell.

Antalet doktorander vid SLU har, liksom i övriga Sverige, minskat under senare år. Det är främst doktorander med svensk grundexamen som minskat kraftigt (63 % från 2011 till 2015)¹. Antal doktorander med utländsk grundexamen ligger på en relativt konstant nivå, men utgör en majoritet av de nyantagna, cirka 70 % år 2015. Merparten har en doktorandanställning och ca 9 % är stipendiefinansierade. Antalet företagsdoktorander har ökat (24 % från 2011 till 2015), vilket är i enlighet med SLU:s strategi.

Inom ramen för granskningen har internrevisionen identifierat ett antal risker. Om det finns brister i ledningsprocessen för intern styrning och kontroll inom forskarutbildningen kan följande risker föreligga:

- att SLU inte når de strategiska målen för forskarutbildningen och
- att forskarutbildningen inte följer gällande regelverk.

3. Granskningens omfattning och inriktning

Målet med granskningen är att bedöma om forskarutbildningen bedrivs ändamålsenligt och säkert, samt att identifiera väsentliga brister och föreslå förbättringar. Granskningen avser även att belysa risken för att doktoranderna behandlas på ett sätt som kan upplevas som diskriminerande.

Forskarskolorna spelar stor roll för SLU:s forskarutbildning. Dessa ska utvärderas under 2016 och revisionen har därför inte granskat dessa. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) kommer att granska universitetets kvalitetsarbete inom forskarutbildningen och därför görs ingen djupgående analys inom detta område.

Internrevisionen har tagit del av styrdokument, riskanalyser och rapporter bl.a. från UKÄ. Vi har tagit del av ledningens bedömning av forskarutbildningens måluppfyllelse, utvecklingsplan, riskanalys och beslutade kontrollåtgärder. Intervjuer har gjorts med universitetsledningen och med företrädare för de fyra fakulteterna, två prefekter och två studierektorer. Samtliga med erfarenheter som handledare. Dessutom har sju doktorander intervjuats varav två från Sverige och fem från andra länder. De har olika finansiering; stipendium, anställning vid SLU eller annat lärosäte.

Doktorandombudsmannen och en lärare inom forskarutbildningen har också intervjuats. Frågorna har följt en enhetlig mall. Intervjuresultaten ska inte ses som hela doktorand-, lednings- och handledarkollektivens uppfattning utan ska snarast ses som en indikation på förhållanden.

---

¹ Enligt Universitetskanslersämbetets s.k. NU-statistikdatabas.

Kompletterande information har inhämtats från administrationen, Migrationsverket, Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), Skatteverket, Vetenskapsrådet och Universitetskanslerämbetet (UKÄ).

I granskningen har Bo Myrup tidigare internrevisionschef vid Karolinska institutet medverkat.

4. Externt regelverk

Kravet på kvalitet i SLU:s forskarutbildning anges bland annat i högskolelagen (1992:1434). Där framgår att forskarutbildningen ska utveckla de kunskaper och färdigheter som behövs för att självständigt kunna bedriva forskning.

Högskoleförordningen (1993:100) reglerar forskarutbildningens villkor närmare, bland annat doktorandens anställningsvillkor och utbildningens villkor. Enligt förordningen ska en doktorand ha en individuell studieplan (ISP) som är det formella dokument för styrning och uppföljning av forskarutbildningen. Examensmål för doktorsexamen framgår i en bilaga till förordningen, där det regleras vilken kunskap och färdighet som ska förvärfvas för att uppnå doktorsexamen.

SLU:s regleringsbrev hade tidigare ett kvantitativt krav på hur många doktorsexamina som skulle utfärdas under en fyraårsperiod. Sedan 2012 finns inget sådant krav. De externa krav som ställs på utbildning på forskarnivå är med andra ord i huvudsak kvalitativa.

5. Intern styrning

Enligt strategin för 2013-2016 är SLU:s övergripande mål bland annat att

- verksamheten är av högsta internationella klass och kännetecknas av en stark koppling mellan utbildning och forskning,
- forskning, utbildning och fortlöpande miljöanalys bedrivs i samverkan med utvalda lärosäten, sektorerna och samhället i övrigt och
- forskningens resultat är kända och nyttjas i samhället.

Det styrande regelverket för forskarutbildningen är antagningsordningen och rektors riktlinjer. Dokumenten reviderades 2016 och 2015. Ändringarna i antagningsordningen innebar framförallt tydligare villkor för stipendie- och industridoktorander. Lägsta nivån för att anta en stipendiedoktorand höjdes 1 april 2016 från 13 000 till 16 000 kr/ månad.

Rådet för utbildning på forskarnivå (Fur) leds av prorektor. Rådet är ett beredande organ och har även i uppdrag att utveckla forskarutbildningen. I uppdraget ingår även att samordna fakulteternas forskarutbildningar samt genom en doktorandenkät regelbundet följa upp verksamheten.

Fakultetsnämnderna ansvarar för forskarutbildningen och beslutar om antagning av doktorander. Beslutet kan delegeras. Verksamhetsansvaret är delegerat till dekan och

vidaredelegerat till prefekten. Varje fakultet har en forskarutbildningsnämnd (Fun) som bland annat ansvarar för att utbildningen på forskarnivå genomförs i enlighet med lagar, förordningar och av rektor beslutade riktlinjer.

Prefekten har ansvar för doktorandernas studiemiljö och arbetsmiljö vid institutionen.

5.1 Identifierade risker inom forskarutbildningen

En övergripande riskanalys av forskarutbildningen saknas och vissa styrmått anknyter inte till SLU:s strategi eller till de risker som identifierats.

SLU:s forskarutbildning har följande inriktningsmål:

1. Doktorer är eftertraktade för sin höga kompetens, nationellt såväl som internationellt.
2. Omfattningen av utbildningen är dimensionerad så att såväl forskning som övrig arbetsmarknad kan förses med forskarutbildad arbetskraft.
3. Rekrytera de bästa forskarstudenterna och att en ökad andel har anställning under studietiden.
4. Utbildningen i hög grad bedrivs inom ramen för forskarskolor i samverkan med näringsliv, offentlig sektor och internationella partners.

I SLU:s gemensamma riskanalys betonas risk att kopplingen minskar mellan utbildning och forskning samt mellan utbildning och samhällets framtida kompetensbehov. I anslagsfördelningen för 2016 får fakulteterna i uppdrag att

1. Utforma lärar- och forskarfinansieringen så att kopplingen mellan forskning och utbildning ökar; lärare bör även forska och forskare i högre grad även undervisa.
2. Öka antalet industridoktorander och adjungerade lärare.

I anslagsfördelningen ges fakulteterna i uppdrag att utföra ett visst antal doktorsexamina. En viss del av anslaget fördelas i förhållande till uppdraget. Fakulteterna ska i sin tur fördela dessa uppdrag till institutionerna. Det finns personer i grupperna som har intervjuats som tror att de kvantitativa målen inte kommer att nås.

Någon separat riskanalys av forskarutbildningen har inte genomförts 2015. Enligt uppgift gjorde Fur en SWOT-analys i samband med strategiarbetet för 4-5 år sedan. Internrevisionen bedömer att det föreligger ett behov av en fördjupad riskanalys där gemensamma risker och möjligheter belyses.

Institutioner och forskargruppenas storlek varierar och vissa är mycket små. Några intervjupersoner bedömde att detta kan medföra brister i vetenskaplig kapacitet, ekonomiska uthållighet och möjlighet att bedriva en stabil forskarutbildning.

SLU har valt att behålla den kvantitativa styrningen med ett visst antal disputerade som fanns i regleringsbrev före 2012 (se avsnitt 4). Detta uppdrag anknyter enligt internrevisionens bedömning varken till SLU:s strategi inom forskning och forskarutbildning eller till de risker som identifierats. Fördelen med ett kvantitativt mått

är att det är lätt att mäta, men det föreligger viss risk att verksamheten lägger onödigt stor vikt vid styrning som inte främjar verksamheten.

- A. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger** att en universitetsövergripande riskanalys görs av forskarutbildningen.
- B. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger** att i samband med riskanalysen beakta om nuvarande organisationsstruktur med relativt små institutioner och forskargrupper möter de risker och utmaning som SLU:s forskarutbildning och även forskning står inför.
- C. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger** att införa en styrmodell för utbildning på forskarnivå som inte fokuserar på kvantitativ styrning utan som dels knyter an till strategiska mål för forskning och forskarutbildning, dels hanterar de risker som identifierats.

6. Forskarutbildningen

6.1 Rekrytering till forskarutbildningen

SLU har som mål att rekrytera de bästa forskarstudenterna. Samtidigt antas allt färre med svensk grundexamen. Detta nämns som ett problem av några intervjupersoner. Andra menar däremot att det väsentligaste är att forskarutbildningen attraherar välmeriterade studenter. Några hade uppfattningen att personer med svensk grundexamen både har svårt att konkurrera med sökande med utländsk examen och är dessutom mindre benägna att söka forskarutbildning.

Det uttrycktes även som en brist om universitetet inte har disputerade lärare med yrkesexamen från SLU och yrkeserfarenhet inom sektorn. Detta skulle minska intresset för forskarutbildning ytterligare bland studenter på yrkesprogram.

En annan uppfattning som framkom var att villkoren för doktorander vid SLU ses som mycket attraktiva bland välmeriterade studenter med utländsk grundexamen och att dessa doktorander bidrar till forskningens internationalisering. Det framfördes även uppfattningen att handledare utan egen betryggande finansiering föredrar att anställa postdoktorer istället för doktorander. Detta för att säkra den egna framtida försörjningen samtidigt som post dok är mer självgående, producerar mer och till endast något högre lön, än doktorand.

Internrevisionen bedömer att det saknas underlag för en helhetsbild av fördelar och nackdelar med den förändrade rekryteringsbilden. Att SLU:s studenter oavsett program ser forskarutbildning som en tänkbar karriär och har tillräckligt hög kompetens för att antas borde dock vara en självklarhet. Ett steg för att stimulera studenternas forskningsintresse noteras i anslagsfördelningen 2016. Fakulteterna ges där i uppdrag att utforma finansieringen så att incitamentet ökar för lärare att forska och för forskare att undervisa.

- D. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger** om ytterligare analyser bör göras avseende rekrytering till forskarutbildningen, vilka

konsekvenser rekryteringen får samt bedöma om skäl finns att vidta ytterligare åtgärder.

6.2 Kursutbud

Harmoniseringen av obligatoriska och frivilliga kurser brister. Detta kan tyda på ineffektiv användning av SLU:s resurser.

Uppföljning och styrning av forskarutbildningen ligger i stor utsträckning på fakultets- och institutionsnivå.

Fakulteternas forskarutbildningsnämnder godkänner kursplaner för ämneskurser samt utser examinatorer. Nämnderna ansvarar även för utbildningens kvalitet och beslutar om fördelning av medel till forskarutbildningskurser.

SLU har sedan 1 juli 2013 obligatoriska kurser i vetenskaplig filosofi och etik inom forskarutbildningen. Kursernas utformning varierar mellan orterna och doktoranderna har möjlighet att välja kurs, exempelvis utifrån förkunskaper och avhandlingsarbetet.

I övrigt bestämmer fakulteterna själva över forskarutbildningens kursutbud.

Intervjupersonerna uppger att fakulteterna inte har harmoniserat kursverksamheten på alla områden. Risk för dubbelarbete finns, exempelvis inom genetik och statistik.

Introduktionen av nyantagna doktorander sker på olika sätt. Introduktionen är inte obligatorisk och varierar från ½ dag till en vecka.

E. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger om kurser inom forskarutbildningen kan harmoniseras i högre grad än vad som nu sker vad gäller omfattning och innehåll. Detta gäller framför allt introduktionen av nyantagna doktorander och kurserna i vetenskaplig filosofi och etik, men även kurser i t.ex. statistik och genetik. I samband med detta bör bedömning göras av i vilken utsträckning kurser ska vara obligatoriska eller inte.

6.3 Individuell studieplan (ISP)

Högskoleförordningen anger de generella examensmålen för forskarutbildning.

Därutöver ska individuella lärandemål formuleras utifrån doktorandens kompetens och avhandlingsarbetets karaktär. Lärandemålen är uttryck för hur man ska nå examensmålen och bör framgå av den individuella studieplanen (ISP).

Varken de intervjuade handledarna eller doktoranderna var förtrogna med begreppen examensmål och lärandemål.

Preliminär ISP ska ingå i underlaget vid antagningen. Efter att doktoranden är antagen ska handledare och doktorand tillsammans, inom tre månader, införa sina respektive åtaganden i ISP som därmed kan fastställas av prefekten. Planen ska bl. a innehålla universitetets och doktorandens åtaganden och en tidsplan för forskarutbildningen.

Den individuella studieprocessen ska följas upp i årliga kontroller och halvtidskontrollen enligt införda rutiner. ISP uppdateras varje år. De intervjuade

doktoranderna säger att planen är ett viktigt stöd, ger struktur och framförhållning. De framhåller även att handledares och handledargruppens stöd är viktiga både i det dagliga arbetet och vid uppföljning.

UKÄ undersökte ISP:er vid SLU 2015 och konstaterade att 60 % saknade uppgift om universitetets åtaganden. Denna brist uppges bero på att en stor del av dessa ISP var utformade enligt regelverket som gällde före 2013.

De intervjuade doktorandernas planer varierade innehållsligt både vad avser doktorandens och universitetets åtaganden. Doktorander uppgav att de själva haft i uppdrag att skriva och uppdatera sin ISP. Två av sju planer saknade både doktorandens och handledarens åtagande. Båda gjordes enligt den nya modellen.

Internrevisionen bedömer att det kan vara svårt för en doktorand att själv bedöma hur universitetets åtaganden ska formuleras. Arbeta pågår dock med att ta fram tydligare instruktioner för hur universitetets åtaganden ska formuleras.

Målet är att forskarutbildningen ska omfatta 8 terminer. Den faktiska tiden kan vara längre, exempelvis beroende på sjukdom. I de fall doktorander åtar sig vissa uppdrag kan även dessa berättiga till förlängning, s.k. prolongering. Dessa uppdrag ska ingå i planeringen i den individuella studieplanen. Inom VH-fakulteten uppger man att kontrollen brister när det gäller denna dokumentation. Det har förekommit att detta medfört oenighet mellan doktorand och handledare angående prologering.

Den genomsnittliga genomströmningstiden för forskarutbildning är 8,4 terminer vilket bedöms vara godtagbart.

- F. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen säkerställer att UKÄ:s synpunkter på universitetets åtaganden i den individuella studieplanen beaktas.**
- G. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger om lärandemålen bör tydliggöras i de individuella studieplanerna.**
- H. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen säkerställer att verksamheten och doktoranderna informeras om vikten av att kommunicera och dokumentera uppdrag som kan leda till prolongering av forskarutbildningen.**

7. God vetenskap

Doktorandernas kunskap om och tekniken för att dokumentera informationsbearbetning och analyser brister. Detta försvårar möjligheten att spåra forskningsresultat och därmed att bekräfta eller dementera misstankar om oredlighet.

En grundprincip för god vetenskap är spårbarhet². Spårbarhet rör framför allt arbetssättet rent generellt. Inom laborativ forskning används begreppet Good laboratory

---

² Litteratur med utförligare beskrivningar och hänvisningar till författningar, etc.:

practice (GLP) med det förekommer även andra metoder. Att använda sig av en loggbok eller någon annan form av dagbok, manuell eller elektronisk, är ett vedertaget sätt att dokumentera forskningsprocessen. Den metod som gäller bör ingå i forskarutbildningen så att doktorander tidigt lär sig tillämpa god metodik.

Eftersom allt mer forskningsarbete innebär bearbetning och analys av digitaliserad information är informationssäkerhet viktig när det gäller spårbarhet. Sex av de intervjuade doktorandernas uppgav att deras forskning i stor utsträckning innebär att information bearbetas, både i Excel och i andra system. De saknade dock kunskap om metodik för hur forskningsprocessens ska dokumenteras. De kände inte till om det finns kurser i dokumentationsteknik eller stödsystem som kan användas för säker dokumentering. Dokumentationskurs fanns inte i baskurspaketet 2015. Däremot är författarskapet något som doktorander utbildas och tränas i och diskuterar med sina handledare.

Frågan om spårbarhet behandlas bland annat i ett pågående projekt, Tilda-projektet, för bevarande och publicering av forskningsdata. Projektet förväntas att åtminstone delvis tas i drift under 2016. IT-avdelningen uppger att avdelningen idag inte kan garantera att det går att återskapa information som raderades för några år sedan. Den backup som görs syftar enligt avdelningen fram för allt till att det ska gå att återuppta en pågående arbete. Men med ett e-arkiv kan SLU även få en spårbarhet som är personoberoende.

Internrevisionen bedömer att risk för oredlighet inom forskningen finns såväl inom SLU som vid andra lärosäten. Bristande spårbarhet försvårar möjligheten att bekräfta eller dementera misstankar om oredlighet. Internrevisionen bedömer att bristande kunskap i dokumentationsteknik öka risken för oredlighet. Det är med andra ord viktigt att både undervisa doktorander i och utveckla teknik för att spårbarhet och för att förebygga och i bästa fall förhindra fusk.

Internrevisionen ser det som mycket positivt att SLU infört av obligatorisk utbildning i vetenskaplig filosofi och etik som del i forskarutbildningen.

- I. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger** att SLU utvecklar och inför metodik inom informationshanteringen för att garantera en säker och ändamålsenlig spårbarhet (jmf Good Laboratory Practice, GLP).
- J. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger** att kurser i säker dokumentationsteknik införs i forskarutbildningen.
- K. Internrevisionen rekommendera att universitetsledningen överväger** att, utöver den utveckling som görs inom Tilda-projektet, gör en bedömning av om ytterligare åtgärder bör göras för att åstadkomma personoberoende spårbarhet av digitaliserad information.

1. Vad är god forskningssed. Synpunkter, riktlinjer och exempel. Vetenskapsrådets rapportserie. Rapport 1:2005. www.vr.se.

2. Good research practice – what is it? Swedish research council Report 1:2006. www.vr.se

3. Djurskyddsmyndighetens allmänna råd om djurförsök DFS 2004:4

4. The OECD Principles for Good Laboratory Practice.OECD/GD (92) 32 – Paris 1992; Läkemedelsverkets föreskrifter om verksamheten vid GLP-laboratorier. LVFS 1996: 10, reviderade enligt LVFS 1999:8. Se även aktuell information på www.codex.vr.se

8. Doktorandens villkor och studiesociala situation

Doktoranders rätt till medarbetarsamtal och vissa kurser, seminarier etc. varierar beroende på finansiering.

Av universitetets riktlinjer vid kränkande särbehandling framgår att alla medarbetare och studenter vid SLU ska behandlas lika och på ett respektfullt sätt.

Enligt de olika fakulteternas delegationer är det prefektens ansvar att varje anställd erbjuds medarbetarsamtal med närmaste chef minst en gång per år. Det anges även att oavsett finansieringsform och fakultetstillhörighet, ska doktoranderna ges lika möjlighet att delta i kurser, seminarier, institutionsdagar och resor. Två skillnader mellan fakulteterna noteras dock. I VH-fakultetens delegation anges att doktorander oavsett finansiering ska erbjudas medarbetarsamtal. S-fakulteten anger att tillgången till kurser osv är likartad för samtliga doktorander under förutsättning att de anordnas av institutionen.

L. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen säkerställer att fakulteternas delegation till prefekterna ändras så att alla doktorander erbjuds medarbetarsamtal och har samma tillgång till kurser, seminarier etc.

8.1 Studiesociala frågor

SLU saknar en övergripande bild av den studiesociala situationen och hälsoläget bland doktorander. Ansvar för studiesociala frågor inom SLU är otydligt och i vissa avseenden överlappande. Därmed föreligger risk att ansvaret för doktorandkollektivet faller mellan stolarna.

Doktorander är studenter. Eftersom majoriteten dessutom är anställda omfattas de av trygghetssystemen som följer av anställning. Stipendiefinansierade doktorander har en viss trygghet vid skada, sjukdom m.m. genom försäkringar i Kammarkollegiet. Doktorander med anställning har tillgång till företagshälsovård. Stipendiefinansierade doktorander i Umeå och Alnarp har motsvarande tillgång till företagshälsovård, medan de som är verksamma i Uppsala och Skinnskatteberg hänvisas till studenthälsan vid Uppsala respektive Örebro universitet.

De företag som anlitas för företagshälsovård rapporterar till personalavdelningen. Det sker dock inte enhetligt sätt, på vissa orter sker det skriftligt, andra rapporterar muntligt. Studenthälsan i Uppsala rapporterar till utbildningsavdelningen, men utan att med nödvändighet särskilja doktorander. Ingen systematisk rapportering sker till Fur, som ansvarar för att kartlägga och analysera studiesociala problem inom forskarutbildning och utvärdera åtgärder.

Andra organ som hanterar såväl doktoranders och andra verksammas situation är de kommittéer för lika villkor som finns inom varje fakultet och centralt. Lika-villkorsorganisationen ansvarar för att hantera frågor som rör arbetet med jämställdhet, mångfald och likabehandling av anställda och studenter.

Fur genomför en enkät var tredje år, senast 2014. Till skillnad mot tidigare enkäter har den inte lett till någon rapport. I den medarbetarundersökning som genomförs i april 2016 kommer dock samtliga doktorander att ingå.

Internrevisionen bedömer att frågan om doktorandkollektivets hälsa riskerar att falla mellan stolarna. Dels mellan akademins ansvar för doktorandernas arbetsmiljö samt universitetsledningens övergripande ansvar för likabehandling. Dessutom är ansvaret delat mellan olika avdelningar inom administrationen. Det innebär inte bara att olika handlingsprogram utvecklas lokalt utan även att SLU har svårt att få en samlad bild av doktorandernas hälsosituation.

- M. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen säkerställer** att det övergripande ansvaret för doktorandernas studiesociala situation tydliggörs och att ansvaret koordineras med universitetets grupper för lika-villkor och forskarutbildning såväl centralt som på fakultetsnivå.
- N. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen säkerställer** att samtliga doktorander erbjuds en likvärdig företagshälsovård.

8.2 Sjuktal

Det finns ingen universitetsgemensam analys av sjuktal bland doktorander. Därmed är det svårt att bedöma behovet av förebyggande arbete.

SLU uppmärksammade 2014 att doktorandernas andel av de sjukskrivna ökade. Dessutom rapporterade företagshälsovården i Alnarp om stressrelaterade problem och ökat antal stödsamtal, s.k. fokussamtal, för doktorander. Detta föranledde fördjupade undersökningar och åtgärder av företagshälsovården. I Umeå gjordes en liknande undersökning. Fur har informerats om arbetet men inga universitetsgemensamma åtgärder har vidtagits och ingen fördjupad analys har gjorts. Däremot erbjuds anställda doktorander i Uppsala stödsamtal, s.k. fokussamtal, vid företagshälsovården. Detta bland annat för att förebygga stress. Doktorander i Uppsala utan anställning erbjuds inte dessa stödsamtal.

Doktorandombudsmannen bekräftar att det finns arbetsrelaterade problem i form av stress och oro.

Det finns en föreställning om att stress och ökad ohälsa p.g.a. detta ökar under den senare delen av forskarutbildningen. Någon närmare analys av sjukskrivningstalen har dock inte gjorts. Att många doktorander har disputerat under senare år kan möjligen kopplas till de senaste årens ökade sjuktal.

Internrevisionen bedömer att en kohortanalys av sjukskrivningar i relation till var i utbildningen doktorander befinner sig skulle vara ett sätt att belägga om risken för sjukskrivning verkligen är större i senare delen av utbildningen. Därmed skulle universitetet bättre kunna bedöma sjukskrivningsstatistik och behovet av insatser på lång sikt. Förebyggande insatser skulle därmed kunna nå alla doktorander, d.v.s. även de som inte fångas upp via sjukskrivning.

O. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger att en fördjupad analys görs av doktorandernas sjuktal. Detta för att utröna vilka riskperioder som finns och utifrån detta bedriva ett förebyggande arbete, exempelvis vid doktorandernas introduktionsutbildning och vid utbildning av handledare.

8.3 Förslag till förbättringar från utländska doktorander

De fem utländska doktorander som intervjuades upplevde att de fick ett mycket gott stöd i gruppen och på arbetsplatsen. Det fanns en god trygghet och tydlighet i arbetets genomförande tack vare handledargruppen. ISP:en gav ett bra stöd i form av tydlig struktur och uppföljning av progress.

På frågan om vilka möjligheter till förbättringar de sett, så framkom en hel del förslag. Dessa förslag ligger i de flesta fall utanför institutionens och SLU:s ansvarsområde. De problem och förslag till förbättringar som nämndes var bland annat följande:

1. Migrationsverkets långsamma handläggning försvårar möjligheten att genomföra delar av forskarutbildningen som innebär resor utomlands, som att delta i forskningskonferenser. Detta gäller framförallt doktorander från tredje land, som bara får ettåriga uppehållstillstånd.
2. Bostadsfrågan i Uppsala är mycket komplicerad och vissa har haft många tillfälliga boenden.
3. Det förekommer att doktorander utan anställning inte är sökbara på hemsidan, trots att de är verksamma vid universitetet i fyra år. Om doktorander utan anställning finns på hemsidan tituleras de ”extern resurs” istället för doktorander.
4. Stipendiefinansierade doktorander får inte traktamente, kostnadsersättningar eller friskvårdsersättning.
5. Stipendiefinansierade doktorander får inte undervisa.
6. Det vore bra om det fanns samlad information om vilka regler som gäller exempelvis vid resor beroende på anställningsform, stipendier eller annan finansiering.

Angående uppehållstillstånd (1) skiljer sig Sverige från fler länder i Europa genom att tillstånden här är ettåriga för doktorander och forskare från tredje land. Internrevisionen har varit i kontakt med SUHF och Migrationsverket angående frågan. SUHF uppger att arbete pågår med en skrivelse till Migrationsverket och Utbildningsdepartementet där detta påtalas, liksom de oönskade konsekvenser det får för internationaliseringen av svensk forskning.

Migrationsverket uppger att myndigheten givetvis är bunden av gällande lag. Verket arbetar dock med att undersöka vilka möjligheter som finns att tillsammans med svenska lärosäten effektivisera handläggningen av uppehållstillstånd. Redan idag kan arbetsgivare med utländska medarbetare certifiera sig hos Migrationsverket för att stödja hanteringen av de anställdas uppehållstillstånd. En färdig ansökan ska då bara ta fem dagar att hantera. Studenter, doktorander och forskare omfattas dock inte av certifikatet. Enligt regleringsbrev ska SLU och övriga lärosäten samarbeta med

Migrationsverket. Detta kan vara ett stöd om universitetet ska bistå verksamhet och doktorander i hantering av upphållstillstånd.

Bostadssituationen i Uppsala (2) är ett känt problem och det påpekades av samtliga utländska doktorander. SLU får enligt regleringsbrevet upplåta lägenheter i andra hand för bostadsändamål till studenter samt gästforskare. För forskare och doktorander som inte är anställda gäller dessutom att universitetet inte behöver ta ut full kostnadstäckning. Några av de intervjuade doktoranderna har fått bostad via SLU under första halvåret, men har därefter fått lösa bostadssituationen på annat sätt.

Bristande sökbarhet på hemsidan (3) leder inte bara till svårigheter att hitta doktorander, post-docs m.fl. utan även till svårighet att få fram korrekta uppgift om grupper verksamma vid universitetet. Sökbarheten beror på hur individer kan registreras i identitetssystemet och hur hemsidan visar informationen. Arbete pågår med att utveckla systemet så att alla doktorander kan identifieras, och planer finns på att genomföra utbildning i hur registrering ska ske. Arbete med utveckling av hemsidan pågår också.

Rese-, friskvårdsersättning etc. (4) hanteras enligt uppgift på olika sätt inom SLU. Internrevisionen har därför frågat Skatteverket, hur de ser på frågan. Verkets rättsavdelning har efter utredning kommit fram till att det är möjligt för universitetet att betala ut traktamente, friskvårdsersättning mm till stipendiefinansierade doktorander.³

Skatteverket har även bedömt ersättning för undervisning (5). Verket menar att universitetet kan betala ersättning för t.ex. undervisning, förutsatt att stipendiet inte har betalats av SLU. Om forskarstudenten har stipendium som utbetalas av SLU ökar risken för s.k. skattesmitta. Om arbetets omfattning däremot är begränsad och det tydligt framgår att stipendiet inte förutsätter någon motprestation, då förlorar stipendiet inte sin karaktär.

Internrevisionen bedömer att det är angeläget att alla doktorander oavsett finansiering hanteras så likartat som möjligt. De intervjuade doktoranderna var dock medvetna om att viss skillnad i villkoren kan föreligga, exempelvis av skatteskäl och annat. Det sjätte förslaget, att tydliggöra skillnaden exempelvis vid resor, är något som inte bara är önskvärt för doktorander utan även för forskare och administrativ personal både på institutionsnivå och inom administrationen som hanterar dessa frågor.

- P. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger** om Näringsdepartementet ska informeras om de konsekvenser nuvarande regler och rutiner för hantering av upphållstillstånd har för SLU:s doktorander och forskare från tredje land samt även vilka konsekvenser detta får för universitetet som helhet.
- Q. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger** om universitetet kan bistå utländska doktorander med bostad i större utsträckning än vad som nu görs.
- R. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen säkerställer** att alla doktorander, post doc verksamma vid SLU presenteras på samma sätt på hemsidan.

³ SLU ua 2016.1.1.2-1541, Ersättning till stipendiater. Skrivelse från skatteverket 2016-04-11.

- S. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen säkerställer att Skatteverkets utlåtande beaktas samt att regler och rutiner utarbetas i enlighet med det.**
- T. Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen säkerställer att informationsmaterial tas fram angående vilka likheter och skillnader i villkor som föreligger för doktorander med olika typer av finansiering.**

Inga Astorsdotter
Internrevisionschef

Lisbeth Sundkvist Johansson
Internrevisor

Universitetsdirektören

2016-06-16

Åtgärdsplan med anledning av internrevisionens rapport avseende forskarutbildningen

Internrevisionen konstaterar i sin rapport om forskarutbildningen (SLU ua 2016 1.1.2-1165) att forskarutbildningen vid SLU bedrivs ändamålsenligt och säkert. Rapporten lämnar ett antal förbättringsförslag bl.a. rörande intern styrning, fortsatt harmonisering och internationella doktoranders situation.

Alla internrevisionens rekommendationer redovisas nedan tillsammans med kommentarer och förslag till åtgärder.

Intern styrning

Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger

- A. att en universitetsövergripande riskanalys görs av forskarutbildningen.
- B. att i samband med riskanalysen beakta om nuvarande organisationsstruktur med relativt små institutioner och forskargrupper möter de risker och utmaning som SLU:s forskarutbildning och även forskning står inför.
- C. att införa en styrmodell för utbildning på forskarnivå som inte fokuserar på kvantitativ styrning utan som dels knyter an till strategiska mål för forskning och forskarutbildning, dels hanterar de risker som identifierats.

Kommentarer:

Universitetets årliga riskanalyser omfattar alla verksamhetsområden.

Åtgärder

- A. Eventuella åtgärder med anledning av brister i forskarutbildningen hanteras i fakulteternas och universitetets vanliga riskanalyser.
- B. Fakulteterna hanterar denna fråga i sina egna riskanalyser. Doktorander i små miljöer stöds av kurser och andra utbildningsaktiviteter som erbjuds av SLU:s forskarskolor. Internationella nätverk och forskningssamarbeten kompletterar den interna kritiska massan.
- C. Ett kvalitetssäkringssystem som även innefattar forskarutbildningen är under utveckling och ska vara i bruk under 2017. Systemet leder till att gemensamma definitioner av vad som är kvalitet inom utbildningens alla delar kontinuerligt följs upp och resultaten återkopplas till ansvariga utförare.
Ansvar: Planeringsavdelningen Klart:2017-01-01. Dok: Rektorsbeslut

---

Forskarutbildningen

Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger

D. om ytterligare analyser bör göras avseende rekrytering till forskarutbildningen, vilka konsekvenser rekryteringen får samt bedöma om skäl finns att vidta ytterligare åtgärder.

E. om kurser inom forskarutbildningen kan harmoniseras i högre grad än vad som nu sker vad gäller omfattning och innehåll. Detta gäller framför allt introduktionen av nyantagna doktorander och kurserna i vetenskaplig filosofi och etik, men även kurser i t.ex. statistik och genetik. I samband med detta bör bedömning göras av i vilken utsträckning kurser ska vara obligatoriska eller inte.

Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen säkerställer

F. att UKÄ:s synpunkter på universitetets åtaganden i den individuella studieplanen beaktas.

Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger

G. lärandemålen bör tydliggöras i de individuella studieplanerna.

Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen säkerställer

H. att verksamheten och doktoranderna informeras om vikten av att kommunicera och dokumentera uppdrag som kan leda till prolongering av forskarutbildningen.

Kommentarer:

Rådet för forskarutbildning (FUR) har i uppdrag att harmonisera hur respektive fakultetsnämnd utför forskarutbildningen. Respektive fakultetsnämnd ansvarar för utförande och kvalitet.

Åtgärder

D. Alternativa rekryteringsåtgärders användbarhet och effektivitet utreds.
Ansvar: Planeringsavdelningen. Klart:2017-07-01. Dok: FUR-protokoll

E. Utbud av baskurser följs upp regelbundet och revideras kontinuerligt. *Ansvar: Planeringsavdelningen. Dok: FUR-protokoll*

F, G och H Arbeta pågår med att revidera mallen till den individuella studieplanen så att universitetets åtagande framgår ännu tydligare. Även möjligheterna att dokumentera resultaten av de årliga uppföljningarna kommer att utvecklas *Ansvar: Planeringsavdelningen Klart:2016-10-01. Dok: FUR-protokoll*

God vetenskap

Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger

I. att SLU utvecklar och inför metodik inom informationshanteringen för att garantera en säker och ändamålsenlig spårbarhet (jmf Good Laboratory Practice, GLP).

J. att kurser i säker dokumentationsteknik införs i forskarutbildningen.

K. att, utöver den utveckling som görs inom Tilda-projektet, gör en bedömning av om ytterligare åtgärder bör göras för att åstadkomma personoberoende spårbarhet av digitaliserad information.

Kommentarer:

Kvalitetssäkring av forskningsprocessen och dess resultat är kärnan av vetenskapligt arbete. Utförande och den tekniska utformningen skiljer mellan ämnesområdena.

Åtgärder

- I. Ingen åtgärd inom ramen för forskarutbildningen
- J. Behov av universitetsgemensam forskarutbildningskurs i kvalitetssäkring av forskningsresultat respektive Good Laboratory Practice (GLP) utreds. *Ansvar: Planeringsavdelningen Klart:2017-07-01. Dok: FUR beslut*
- K. Ingen åtgärd inom ramen för forskarutbildningen.

Doktorandernas villkor och studiesocial situation

Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen säkerställer

- L. att fakulteternas delegation till prefekterna ändras så att alla doktorander erbjuds medarbetarsamtal och har samma tillgång till kurser, seminarier etc.
- M. att det övergripande ansvaret för doktorandernas studiesociala situation tydliggörs och att ansvaret koordineras med universitetets grupper för lika-villkor och forskarutbildning såväl centralt som på fakultetsnivå.
- N. att samtliga doktorander erbjuds en likvärdig företagshälsovård.

Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen överväger

- O. att en fördjupad analys görs av doktorandernas sjuktal. Detta för att utvärdera vilka riskperioder som finns och utifrån detta bedriva ett förebyggande arbete, exempelvis vid doktorandernas introduktionsutbildning och vid utbildning av handledare.
- P. om Näringsdepartementet ska informeras om de konsekvenser nuvarande regler och rutiner för hantering av uppehållstillstånd har för SLU:s doktorander och forskare från tredje land samt även vilka konsekvenser detta får för universitetet som helhet.
- Q. om universitetet kan bistå utländska doktorander med bostad i större utsträckning än vad som nu görs.

Internrevisionen rekommenderar att universitetsledningen säkerställer

- R. att alla doktorander, post doc verksamma vid SLU presenteras på samma sätt på hemsidan.
- S. Skatteverkets utlåtande beaktas samt att regler och rutiner utarbetas i enlighet med det.
- T. informationsmaterial tas fram angående vilka likheter och skillnader i villkor som föreligger för doktorander med olika typer av finansiering.

Kommentarer:

Stipendiefinansierade doktorander, precis som studenter på grund- och avancerad nivå, är inte skyldiga att anmäla sjukfrånvaro till universitetet.

Åtgärder

L. orsak till olikheter i fakulteternas delegationsordningar till prefekterna undersöks. Konsekvenser av samordning utreds. *Ansvar: Planeringsavdelningen Klart:2017-07-01. Dok: FUR-protokoll*

M. Det övergripande ansvaret för doktorandernas studiesociala situation och arbetsmiljö utreds och tydliggörs av FUR. *Ansvar: Planeringsavdelningen Klart:2017-07-01. Dok: Rektorsbeslut*

N. Eventuella skillnader mellan utförarna kartläggs och utrymme för eventuella kontraktjusteringar undersöks. *Ansvar: Personalavdelningen Klart:2017-07-01. Dok: rapport till universitetsdirektören*

O. Anställda doktoranders sjuktal utreds. *Ansvar: Personalavdelningen Klart:2017-07-01. Dok: rapport till universitetsdirektören*

P. Ingen åtgärd. SUHF:s expertgrupp för internationaliseringsfrågor arbetar med frågan

Q. Webbaserad generell information om bostäder till utländska doktorander förbättras. *Ansvar: avdelningen för infrastruktur Klart:2016-08-01. Dok: Medarbetarwebben* Beslut om handläggare specialiserade på internationell rekrytering finns. Dessa kommer att finnas både i Alnarp och i Ultuna. *Ansvar: Utbildningsavdelningen Klart:2016-08-01. Dok: Medarbetarwebben*

R. Korrekt information införs *Ansvar: Personalavdelningen Klart:2017-01-01 Dok: SLU webben*

S. Rutiner utvecklas och instruktioner publiceras. *Ansvar: Personalavdelningen Klart:2017-01-01. Dok: Medarbetarwebben*

T. Information sammanställs och publiceras. *Ansvar: Planeringsavdelningen Klart:2017-07-01. Dok: Medarbetarwebben*